

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ТЯГУР Василь Михайлович

УДК 745/749(430),,19”(043.3/.5)

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВОЇ ОСВІТИ
В НІМЕЧЧИНІ (перша половина ХХ ст.)**

13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни)

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2013

Дисертація є рукописом.

Робота виконана в Інституті педагогіки Національної академії педагогічних наук України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
ТИМЕНКО Володимир Петрович,
Відділення професійної освіти і освіти дорослих
НАПН України, учений секретар;

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ОРШАНСЬКИЙ Леонід Володимирович,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри методики трудового
і професійного навчання та декоративно-
ужиткового мистецтва;

кандидат педагогічних наук
БРОВЧЕНКО Анатолій Іванович
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
старший викладач кафедри теорії та методики
професійної освіти.

Захист відбудеться «15» березня 2013 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.19 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано «14» лютого 2013 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

М. П. Малезик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Фахова підготовка майбутніх дизайнерів нині набуває особливого соціокультурного значення. Сучасне завдання професійної дизайн-освіти – здійснювати фахову підготовку спеціалістів під реальні вимоги, продиктовані ринковою економікою, що вимагає інверсного підходу, тобто визначення сучасного змісту дизайнерської підготовки, і відповідно до нього розробки освітньо-професійних програм, навчальних планів, робочих програм дисциплін та дидактичного забезпечення навчального процесу. Значення професійної дизайн-освіти зростає у зв'язку з вимогами нового класифікатора професій України (2011) щодо підготовки у професійних навчальних закладах дизайнерів ОКР „молодший спеціаліст”, „бакалавр” і „магістр”. Крім цього, згідно з „Переліком напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах” у межах спеціальності „Дизайн” випускникам передбачається присвоєння кваліфікації вчителя дизайну.

З іншого боку, інтеграція суспільства в європейську спільноту, зміцнення культурно-освітніх та соціально-економічних зв'язків України із зарубіжними державами, створення сучасної системи дизайн-освіти зумовлюють науковий інтерес до ретроспективи українсько-німецьких взаємин у культурно-мистецькій та освітянській сферах, активізація яких спостерігалася у першій половині ХХ ст. Саме німецький досвід формотворення, творчі та педагогічні здобутки провідних дизайнерських шкіл цього історичного періоду (Веркбунду, Баухаузу, Берлок-Вайсензее, Галле-бург Гібихенштайну та ін.) мають важливе значення як для становлення наукових засад дизайну, так і для організації вітчизняної системи неперервної дизайн-освіти.

Проблеми дизайну та дизайн-освіти були і залишаються предметом різнобічних науково-мистецтвознавчих студій. Зокрема, відомими вченими досліджувалися теоретико-методологічні, історичні та гуманітарно-художні засади мистецтва дизайну (О. Генісаретський, О. Голубець, О. Козакевич, Д. Крвавич, В. Овсійчук, І. Мірчук, М. Мурашко, О. Нога, О. Тарасенко, М. Селівачов, Л. Соколюк, М. Станкевич та ін.), технології художньо-конструкторського формотворення (І. Герасименко, Є. Лазарев та ін.), художньо-проектна культура й естетика дизайнерської творчості (В. Даниленко, І. Кузнецова, В. Сидоренко), соціальна й аксіологічна природа дизайну (Г. Мінервін, І. Рижова, В. Чижиков), ретроспектива художньо-промислових шкіл і дизайнерських осередків (С. Мигаль, І. Кодлубай, А. Півненко, З. Тканко, П. Татіївський, С. Удріс, Р. Шмагало та ін.), національна складова вітчизняного дизайну (Ю. Дяченко, І. Грицюк, О. Гребінник, О. Гладун, А. Бредихін, В. Косів та ін.), історичний і сучасний досвід вітчизняної дизайн-освіти (О. Боднар, О. Бойчук, В. Глазичев, А. Діжур, О. Хмельовський, Л. Холмянський, А. Чебикін, М. Яковлев та ін.).

Інноваційні технології в дизайн-освіті стали предметом досліджень О. Бойчука, О. Боднара, В. Бондаренко, В. Константинова, Т. Костенко, Г. Гайворонського, Є. Рагуліна, В. Голобородька та ін. Зміст, форми і методи

навчання основ дизайну та шляхи його реалізації у загальноосвітній і вищій мистецькій та педагогічній школах вивчали Є. Антонович, А. Бровченко, В. Вдовченко, В. Даниленко, Л. Оршанський, В. Прусак, І. Савенко, Р. Силко, В. Тименко, Б. Тимків, О. Фурса, А. Чебикін, В. Шпільчак, М. Яковлев та ін.

Водночас, у теоретичних джерелах майже відсутні наукові праці, які б формували цілісний історико-панорамний погляд та визначили перспективи професійної підготовки вітчизняних дизайнерів-митців і дизайнерів-педагогів у проекції на досвід німецької художньо-промислової освіти як своєрідного генератора інноваційних процесів у галузі дизайну.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена:

– потребою суспільства у дизайнерах зі сформованою системою художньо-естетичних смаків і проектної культури та відсутністю для цього науково обґрунтованих педагогічних умов і дидактичних підходів;

– підвищеним інтересом до зарубіжного педагогічного досвіду стосовно розв'язання ключових проблем фахової підготовки дизайнерів в умовах модернізації вищої дизайн-освіти;

– відсутністю науково-інформаційного забезпечення педагогічних досліджень у цій сфері для отримання цілісного бачення сучасного стану дизайн-освіти та новітніх тенденцій її розвитку з урахуванням європейських освітніх стандартів.

Суперечність, яка склалася між інтенсивним розвитком професійно-технологічної, професійно-мистецької та професійно-педагогічної дизайн-діяльності в Україні, її недостатнім науково-теоретичним обґрунтуванням з одного боку та наявністю історичного досвіду українсько-німецьких зв'язків, що забезпечували єдність теорії і практики художньо-промислової освіти, з іншого, зумовила вибір **теми дослідження**: „Розвиток професійної художньо-промислової освіти в Німеччині (перша половина ХХ ст.)”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планом науково-дослідних робіт Мукачівського гуманітарно-педагогічного інституту у межах проекту „Актуальні проблеми професійної підготовки сучасного педагога” (протокол № 1 від 08 січня 2004 р.). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 10 від 6 листопада 2003 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 25 вересня 2012 р.).

Об'єкт дослідження: професійна художньо-промислова освіта в Німеччині.

Предмет дослідження: процес становлення і розвитку системи німецької художньо-промислової освіти у першій половині ХХ ст.

Метою дослідження є цілісний порівняльно-педагогічний аналіз системи німецької художньо-промислової освіти першої половини ХХ ст. і наукове обґрунтування ефективного використання ідей та практичного досвіду художньо-промислових шкіл Німеччини у вітчизняній практиці дизайн-освіти.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати етапи становлення і розвитку системи професійної художньо-промислової освіти Німеччини першої половини ХХ ст. в історико-педагогічній ретроспективі.

2. Розкрити зміст, напрями, тенденції, організаційно-педагогічні засади функціонування німецьких професійних художньо-промислових шкіл нового типу у досліджуваній період.

3. З'ясувати особливості емпіричного досвіду художньо-матеріальної культури як основи німецької системи дизайн-освіти та сформулювати основні науково-методичні принципи професійної художньо-промислової освіти Німеччини у першій половині ХХ ст.

4. Обґрунтувати актуальність теоретичних ідей та емпіричного досвіду підготовки фахівців у німецьких художньо-промислових школах та виявити можливості їх застосування в умовах вітчизняної вищої дизайн-освіти.

Методи наукового дослідження. Для досягнення мети дослідження і розв'язання поставлених завдань використано комплекс методів: 1) *теоретичного аналізу* (аналіз і синтез філософських, мистецтвознавчих, педагогічних, науково-методичних праць з проблеми дослідження; навчальних видань, нормативно-правових документів, освітніх бюлетенів і програм; системний та функціональний аналіз, класифікація) – для з'ясування стану проблеми в теорії і практиці й розкриття генези системи німецької художньо-промислової освіти; 2) *системно-історичного аналізу* – для визначення джерел становлення німецького дизайну, виявлення соціокультурних й історичних передумов виникнення системи професійної дизайн-освіти, форм забезпечення наступності прогресивних художньо-проектних і навчально-методичних традицій; 3) *емпіричного аналізу* – для вивчення навчальних планів і програм художньо-промислових шкіл Німеччини першої половини ХХ ст., за якими здійснювалася професійна підготовка майбутніх фахівців у галузі дизайну; 4) *порівняння* – для аналізу вітчизняних та зарубіжних оригінальних наукових джерел з метою констатації спільних і відмінних рис структури та змісту фахової підготовки дизайнерів у ВНЗ Німеччини та України; 5) *конкретизації* – для розкриття етапів розвитку німецької художньо-промислової освіти, а також аналізу змісту, форм і методів фахової підготовки дизайнерів у провідних німецьких художньо-промислових школах; 6) *систематизації й узагальнення* матеріалів дослідження – для формулювання об'єктивних висновків і рекомендацій.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період першої половини ХХ ст. *Нижня* хронологічна межа визначається тим, що саме на початку ХХ ст. розпочинається виокремлення дизайн-діяльності з прикладного мистецтва, заснованого на традиціях ремісництва. *Верхня* межа дослідження зумовлена становленням системи професійної художньо-промислової освіти Німеччини на основі нових концепцій формотворення та навчально-методичного забезпечення дизайн-діяльності.

Джерельну базу дослідження становлять опрацьовані матеріали з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника, Державної

науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, бібліотек Львівського, Прикарпатського та Ужгородського національних університетів.

Важливим підґрунтям для формулювання положень і висновків дисертації стали офіційні нормативно-правові документи про розвиток професійної художньо-промислової освіти Німеччини; статистичні дані про кількість учнів, викладачів, майстрів, мережу художньо-промислових навчальних закладів; навчальні плани різних рівнів підготовки фахівців для галузі художньої промисловості; довідково-енциклопедична література Німеччини, України та держав близького зарубіжжя з питань дизайну та педагогіки дизайн-освіти; науковий доробок зарубіжних та вітчизняних учених – монографії, статті, брошури, автореферати; дисертації, періодичні видання, присвячені проблемам професійної дизайн-освіти. Також опрацьовано низку публікацій періодичних видань, пов'язаних з українсько-німецькими культурними зв'язками досліджуваного періоду (журнал „Путь просвещения”, супровідний лист радянського представництва до Г. Кершенштейнера зі списком пересланих йому творів та ін.). Фактологічний матеріал дисертації становлять архівні матеріали ЦДАВО України (Ф 166, оп.3, стр.47, арк.103; ср.16, оп.1., стр.18, арк. 119; ср.16., оп.1, стр.41, арк. 86 та ін.).

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше:

– *здійснено теоретичне обґрунтування* системи німецької художньо-промислової освіти у досліджуваній період; схарактеризовано історичний, навчально-методичний і практичний рівні художнього проектування та конструювання; науково обґрунтовано рекомендації щодо вдосконалення вітчизняної дизайн-освіти в умовах переорієнтації на європейські освітньо-професійні стандарти;

– *розкрито* послідовність етапів становлення і розвитку німецької дизайн-освіти у першій половині ХХ ст., а також *проаналізовано й узагальнено* зміст, напрями, тенденції, організаційно-педагогічні засади функціонування німецьких професійних художньо-промислових закладів;

– *виокремлено* ефективні формотворчі концепції німецького дизайну в процесі його еволюції, *класифіковано* проектно-морфологічні принципи, методи і прийоми дизайн-діяльності, *здійснено актуалізацію* емпіричного досвіду підготовки дизайнерів у відомих художньо-промислових школах Німеччини (Веркбунд, Баухауз, Берлок-Вайсензеє, Галле-бург Гібихенштайн та ін.);

– *виявлено* теоретичні ідеї та елементи емпіричного досвіду художньо-промислової освіти Німеччини, доцільні для запровадження у підготовці дизайнерів в Україні: оновлення змісту навчання, що ґрунтується на концепціях особистісного, компетентнісного та діяльнісного підходів; уніфікація інваріантної складової навчальних планів і розробка типового блоку базових навчальних програм фахової підготовки майбутніх дизайнерів відповідно до нових суспільних функцій дизайну з корекцією на ментальність і мистецькі традиції українського народу; посилення практичної складової фахової підготовки шляхом запровадження неперервної виробничої практики;

створення регіональних інформаційно-методичних центрів дизайн-освіти та налагодження діяльності служби з виявлення і відбору обдарованої молоді.

Практичне значення дослідження полягає у розкритті можливостей використання теоретичних ідей та позитивного емпіричного досвіду художньо-промислової освіти Німеччини (змісту, проектно-морфологічних принципів, методів і прийомів художньо-проектної діяльності, технологій активного навчання, форм організації навчального процесу тощо) у підготовці вітчизняних дизайнерів-митців і дизайнерів-педагогів. Дисертаційні матеріали та висновки можуть бути використані в лекціях з філософії та педагогіки мистецтва, технічної естетики, художнього проектування тощо, для розробки навчальних програм і елективних спецкурсів дизайнерського спрямування, при написанні навчально-методичної літератури для мистецьких і педагогічних ВНЗ, організації науково-дослідницьких пошуків при виконанні дипломних проектів, магістерських і дисертаційних робіт, проведенні науково-методичних семінарів та занять у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників системи дизайн-освіти.

Основні результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/361 від 16 січня 2012 р.), комунального ВНЗ „Херсонська академія неперервної освіти” (довідка № 01-23/921 від 05 жовтня 2012 року), Закарпатського художнього інституту (довідка № 437 від 09 жовтня 2012 р.), Мукачівського державного університету (довідка № 2579 від 23 жовтня 2012 р.), Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського (довідка № 08.1/1693-1 від 01 листопада 2012 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорено на звітних наукових конференціях викладачів, засіданнях кафедри педагогіки і методики початкового навчання Мукачівського гуманітарно-педагогічного інституту, лабораторії трудової підготовки і політехнічної творчості Інституту педагогіки НАПН України, лабораторії профорієнтації і трудового виховання Інституту проблем виховання НАПН України (2004 – 2012 рр.).

Основні положення дисертаційного дослідження розкриті у доповідях і виступах на науково-практичних конференціях та науково-методичних семінарах різного рангу:

міжнародних – „Становлення і розвиток етнодизайну: український та європейський досвід” (Полтава, 2010), „Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи” (Хмельницький, 2011);

Всеукраїнських – „Підготовка вчителя в умовах модернізації загальноосвітньої школи” (Мукачево, 2005), „Удосконалення підготовки майбутнього педагога в контексті Болонської конвенції” (Мукачево, 2010), „Проектна технологія: теорія, історія, практика” (Умань, 2012);

міжвузівських – „Мовна освіта і мовленнєвий розвиток школярів в умовах поліетнічного середовища” (Мукачево, 2006), „Дизайн та предметна творчість у системі початкової освіти” (Мукачево, 2006).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображені

в 14 одноосібних публікаціях, з яких 8 – опубліковані у фахових виданнях України.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків на 27 сторінках і списку використаних джерел – 251 найменування. Загальний обсяг становить 236 сторінок друкованого тексту, з яких 186 сторінок основного тексту. Робота містить 9 таблиць та 10 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, розкрито наукову новизну, теоретичну, практичну значущість, висвітлено теоретико-методологічну основу та джерельну базу досліджень, відомості про апробацію й упровадження результатів.

У першому розділі „Ретроспектива становлення і розвитку німецької художньо-промислової освіти у першій половині ХХ століття” розкрито передумови виокремлення професійної дизайн-діяльності з промислового мистецтва, з'ясовано особливості заснування та організаційні засади функціонування німецьких художньо-промислових закладів професійної освіти нового типу, вивчено та проаналізовано емпіричний досвід формотворення у навчально-методичному забезпеченні німецької дизайн-освіти.

Історико-теоретичний аналіз дозволив з'ясувати сутність та особливості художньо-промислової освіти Німеччини, засади її становлення і розвитку, уточнити та доповнити факти, пов'язані з організацією системи дизайн-освіти. За результатами аналізу літературних джерел й архівних матеріалів актуалізовано історію розвитку німецьких художньо-промислових шкіл, у надрах яких викристалізувалося явище дизайн-освіти; виокремлено традиції, що сприяли систематизації етапів дизайнерської підготовки і класифікації формотворчих принципів за типом структурно-пластичного трактування форми.

З'ясовано, що дослідження загальних принципів формотворення у сфері промислового виробництва було зумовлене всесвітніми промисловими виставками, значення яких полягало в тому, що вперше для загального споглядання були представлені промислові вироби, а також розпочалося широке обговорення проблем формотворення та соціально-естетичних аспектів розробки навколишнього предметного середовища. Промислові виставки започаткували дослідження загальних принципів формотворення у сфері промислового виробництва

Встановлено, що теоретичне осмислення дизайну як принципово нового виду художньо-проектної діяльності вперше спробували здійснити Г. Земпер, У. Морріс, Ф. Рело, Дж. Рьоскін, які, підтримуючи європейський рух „Мистецтво та ремесло” та заклики „повернення до ремесла”, боролися проти занепаду архітектури, прикладного мистецтва та художнього виробництва. Їхні наступники, А. Ван де Вільде, П. Беренс, В. Гропіус, Г. Мутезіус та ін., ставши проповідниками конструктивізму та функціоналізму, утверджували естетику доцільності, раціональності, чітких утилітарних форм, очищених від

романтичного декоративізму, модерну, а також прагнули до активної співпраці з промисловими підприємствами.

В обґрунтуванні передумов становлення німецького дизайну виділено два *підходи*: 1) акцентування уваги на відправних моментах художньо-промислової освіти, які є спільними для німецької художньо-проектної культури в цілому; 2) представлення низки принципів методологічних підходів, зумовлених соціально-економічними та виробничими відносинами у німецькому суспільстві досліджуваного періоду. Охарактеризовано подальший розвиток прогресивних традицій дизайн-культури, наступність оптимальних форм навчального процесу, методичних і формотворчих принципів.

Виявлено, що соціально виражений тип дизайнерського мислення розглядався як засіб трансформації традицій в кінцевий продукт дизайну. Зазначено, що важливою умовою є створення атмосфери соціальної довіри дизайну, виховання позитивного ставлення до його проявів, формування масової сприйнятливості дизайну. Сформульоване теоретичне положення про наявність послідовного ланцюжка навчально-методичних і формотворчих принципів, виражених наступною тріадою: „ранні школи – Баухауз – сучасні школи Німеччини”.

Позначено *напрями й етапи* формування системи німецької художньо-промислової освіти першої половини ХХ ст.:

1) наприкінці ХІХ – першому десятиріччі ХХ ст. завдяки утвердженню принципу рівності між образотворчими та прикладними видами мистецтва відбулося зародження й екстенсивний розвиток конструктивізму та функціоналізму, який проголошував верховенство утилітарності, зручності та краси, а звідси – виокремлення мистецтва дизайну зі сфери прикладного мистецтва та перетворення його у самостійну творчу галузь; сформувалася структура професійних об’єднань у галузі художньо-промислової освіти (дизайн-освіти): „Веркбунду”, „Німецьких майстерень”, архітектурно-проектних бюро П. Беренса, В. Пауля, П. Тірша та ін.;

2) починаючи з 20-рр. ХХ ст., мало місце піднесення соціально-творчої активності дизайнерів, що уможливило створення Баухаузу – художньо-промислової школи нового типу; визначилися нові форми взаємозв’язку між практичним дизайном на виробництві та навчальною дизайн-діяльністю; отримали наукове обґрунтування засади художньо-проектного навчання; повсюдно впроваджувався експериментально-аналітичний підхід до дизайн-діяльності;

3) наприкінці 40-х рр. ХХ ст. було проведено реорганізацію художніх ВНЗ і технікумів у художньо-промислові навчальні заклади: вища школа Берлок-Вайсензее, технікум промислового мистецтва в Хайлігендамі, вища школа Галле-бург Гібихенштайн, вища школа в Ульмі, технікум прикладного мистецтва в Шнаєберзі та ін.; системний підхід до процесу проектування зумовив знауковлення дизайну, зосередження уваги на вивченні ергономіки, соціології, економіки та психології; подальшого розвитку й удосконалення набув раціоналістичний напрям позанаціонального дизайну.

Зважаючи на визначені етапи до середини ХХ ст., виокремлено подальші періоди з урахуванням перспектив розвитку художньо-промислової освіти Німеччини: міжгалузевої централізації дизайн-діяльності та міждисциплінарного синтезу художньо-промислової освіти (60-ті рр. ХХ ст.); продуктивної дизайн-діяльності та художньо-промислової освіти (70-80-ті рр. ХХ ст.); нових перспектив дизайну та художньо-промислової освіти (90-ті рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.). Як наслідок, науково достовірно та теоретично обґрунтовано охарактеризовано цілісне історико-хронологічне середовище.

Формотворчі концепції Баухаузу розглянуто та проаналізовано з урахуванням концентрованого прояву загальних для першої половини ХХ ст. поглядів і потреб, які матеріалізуються методами художньо-проектної творчості. На основі отриманих висновків німецький Баухауз розглянуто не у вигляді моделі-шаблону, запозиченої для сучасної підготовки дизайнерів, а у формі теоретико-методичного зразка для коригування напрямів розвитку художньо-промислової освіти.

До загальних особливостей дизайн-освіти Баухаузу віднесено: програмну спрямованість навчання, де враховано актуальні соціально-економічні і виробничі потреби; триетапну структуру навчання, в якій виокремлено цикли пропедевтичної, спеціальної та поглибленої підготовки; науково-аналітичний підхід до проблем формотворення; активне використання принципів колективної творчості у процесі формування дизайнерів; вторинність морфологічних принципів порівняно з теоретичними концепціями формотворення.

З'ясовано, що *організаційна структура* фахової підготовки у художньо-промислових школах Німеччини містила три етапи: 1) *основне навчання* („vorlehre”, „vorkurs”, „Grundlehre”, „Grundlageausbildung”, „Grundstudium”) – передбачало оволодіння підвалинами майбутньої спеціальності, містило зображувальні, науково-природничі та технічні основи навчання, інтенсивне засвоєння закономірностей формотворення; 2) *спеціальне навчання* („Hauptlehre”) – орієнтувалося на художньо-промислову спеціалізацію, але не лише в межах навчальних майстерень; кожний студент мав змогу для оволодіння не лише художньою майстерністю своєї спеціалізації, а й суміжними спеціалізаціями; дотримувався принцип поліхудожнього підходу до дизайн-освіти, на практиці реалізувалася ідея синтезу пластичних видів мистецтв; 4) *поглиблене навчання* („Baulehrne”) – спрямовувалося на самостійну роботу студентів над розробкою і реалізацією дипломних проектів; цей заключний етап навчання вважався „курсом розвитку таланту” для обдарованих студентів.

Виокремлено *чинники й умови* подальшого якісного розвитку системи дизайн-освіти Німеччини: 1) використання й удосконалення ефективних навчально-методичних принципів Баухаузу та інших художньо-промислових шкіл Німеччини; 2) послідовна система профорієнтації, підготовки і відбору творчого контингенту; 3) централізація організаційних заходів в єдності з матеріальними засобами стимулювання майбутніх фахівців у галузі дизайну; 4) тісна взаємодія дизайнерських шкіл з промисловими підприємствами.

Узагальнення та висновки до першого розділу охоплюють сукупність безпосередніх (навчально-методичних і формотворчих) та опосередкованих (культурологічних, соціально-економічних і організаційних) передумов розвитку системи німецької художньо-промислової освіти у першій половині ХХ ст.

У другому розділі „**Особливості методичної системи професійної художньо-промислової освіти Німеччини**” проаналізовано та схарактеризовано науково-методичні принципи функціонування професійних художньо-промислових шкіл Німеччини, визначено типологію художньо-проектних методів і прийомів німецької дизайн-освіти.

Аналізуючи методичну систему професійної художньо-промислової освіти Німеччини з'ясовано, що дизайнерська компетентність як суспільно-культурне явище характеризується такими послідовними *етапами*: 1) формування загальних соціокультурних уявлень про місце і роль проектної творчості в системі суспільного розвитку, який уможливлювався шляхом рекламування дизайн-діяльності та реалізовувався завдяки роз'ясненню основних функцій дизайну; 2) створення системи фахової підготовки майбутніх дизайнерів у середньо-спеціальних (училища і технікуми) та вищих навчальних закладах художньо-промислового профілю, навчальний процес в яких ґрунтувався на принципі взаємодоповнюваності інформаційних аналогів (вербального, сенсорного, структурного) та здійснювався завдяки розвитку комунікативно-естетичної функції дизайну; 3) самостійна художньо-конструкторська діяльність в умовах виробництва, яка передбачала дотримання принципу взаємодоповнюваності трьох видів творчості (наукової, художньої і технічної) та здійснювалася завдяки розвитку утилітарно-споживчої функції дизайну.

З'ясовано, що науково-методичні принципи німецької художньо-промислової освіти реалізувалися через сукупність методичних засобів і прийомів професійної підготовки фахівців у галузі дизайну, а також завдяки полінауковому підходу до розробки змісту навчання. При обґрунтуванні принципів проектної творчості наголошувалося на раціонально-технологічному підході та використанні естетичних художньо-образних компонентів, увага акцентувалася на зв'язку проектних розробок з індивідуально-особистісним сприйманням споживачів, а також застосовуванні пластичних рішень, характерних для національної ментальності німецького народу.

Виділено *організаційно-методичні аспекти* фахової підготовки майбутніх дизайнерів в умовах професійної художньо-промислової школи: 1) єдність теоретичних і практичних форм організації навчання; 2) практична спрямованість навчання, виокремлення ролі виробничої практики та роботи з конструкційними матеріалами у загальному процесі фахової підготовки у галузі дизайну; 3) взаємозв'язок пропедевтичного навчання зі спеціальним, безпосереднє використання методів і принципів пропедевтичного формотворення у реальному проектуванні; 4) спрямованість дисциплін загально-художнього та інженерно-технічного циклів у напрямі основного профілю (спеціалізації) дизайнерської підготовки; 5) мобільність у перебудові навчальних програм,

робочих планів і форм контролю навчальних досягнень студентів; б) можливість вибору широкого комплексу спеціалізацій у межах основного фаху.

У структурі мистецьких і педагогічних традицій художньо-промислових шкіл Німеччини досліджуваного періоду функціонували відділення промислового, прикладного та станкового мистецтва, що розглядалися як необхідна умова підтримки атмосфери творчості, розвитку загальної візуально-пластичної культури, формування цілісних уявлень про синтез видів образотворчого, декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну. Звідси, програма практичної підготовки майбутніх фахівців у галузі дизайну передбачала послідовний розвиток трьох взаємопов'язаних напрямів: художньо-зображувального, проектного та виробничого, а структура проходження практик розкривалася кожного семестру у вигляді завершальних фаз. Заключний етап реалізації зазначеної взаємодії відбувався у процесі індивідуального виконання комплексних завдань (дипломних робіт), а у випадку довгострокових замовлень підприємств чи організацій, проектні роботи реалізовувалися за участі студентів різних дизайнерських спеціалізацій із залученням викладачів та виробничників. Структуру та види організації практичної підготовки у художньо-промислових школах відображено на рис. 1.

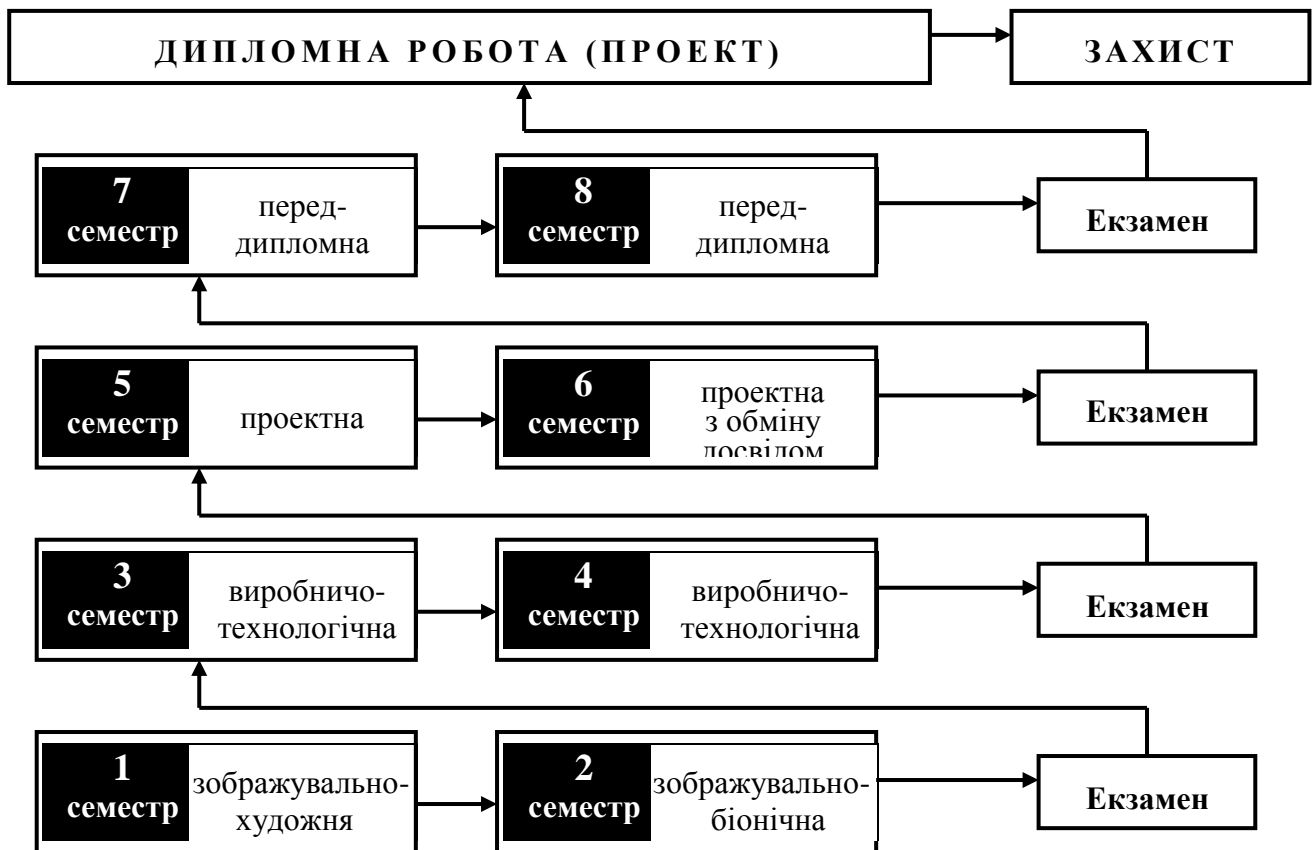

Рис. 1. Структура і види практичної підготовки у німецьких художньо-промислових школах

Продуктивними у німецькому досвіді дизайн-освіти виявилися *групи вправ*, обов'язкові для виконання студентами різних спеціалізацій: графічні

вправи на площині з прямими та зігнутими лініями; вправи з графічного оформлення площинних, рельєфних і об'ємних структур; пластичні вправи на тілах обертання, тілах із змінним поперечним перетином, геометричних тілах з „керованою” та „вільною” пластикою; вправи з кольорами: елементарні (колірний контраст, розтяжка), ускладнені (тематично-асоціативні композиції); вправи з матеріалом: елементарні (поєднання і контраст фактур, композиційна рівновага), ускладнені (тематично-асоціативні композиції).

Аналіз типології художньо-проектних методів і прийомів дозволив виявити *особливості та спільні риси перебігу навчального процесу* у художньо-промислових навчальних закладах Німеччини: 1) основною мета – виховання у студентів високої культури формотворення завдяки логічній та системній взаємодії процесів розвитку художньо-зображувальної, проектної та ремісничої підготовки студентів; при цьому, поняття „ремесло” тлумачилося як оволодіння навичками ручної праці з матеріалом, так і наочного пізнання технологічних закономірностей формотворення шляхом експериментально-практичної діяльності; 2) фахова підготовка розпочиналася з послідовного засвоєння основних композиційних законів, закономірностей та принципів формотворення; 3) формування компетентностей майбутнього дизайнера проводилося не лише на художньо-естетичній основі (зображувальна творчість на площині, об'ємі чи просторі), а й на технічно-конструктивній; 4) виконання вправ здійснювалося шляхом „від простого до складного” з використанням різноманітних технік роботи в кольорі, формі, матеріалі, об'ємі та їх органічному поєднанні, охоплюючи практично всі рівні формотворення, починаючи з лінійних вправ на площині та закінчуючи кольорофактурними композиціями і „вільною” пластикою; 5) виконання творчих індивідуальних завдань здійснювалося за принципом „від абстрактного – до конкретного” з фіксацією, оцінкою та наступним аналізом проміжних етапів, при цьому акцент ставився на послідовність переходу від довільної форми до утилітарно-прикладної через розкриття асоціативних ознак; 6) художньо-конструкторський процес створення (проекування) виробів передбачав проходження студентами таких фаз: аналіз проблеми та визначення завдань; збір і обробка інформації; функціональний аналіз; розробка й оцінювання проекту; виконання проектної документації; 7) проекти виробів виконувалися в чітких об'ємно-просторових структурах з виразністю у пластиці матеріалів та взаємозв'язку з навколишнім предметним середовищем, при цьому враховувалися реалії виробничо-сировинного потенціалу регіону, а також ментальні німецькі традиції й уявлення про зручність, якість та красу; 8) впроваджувалися науково-аналітичні форми проектної діяльності, здійснювався пошук найраціональніших методів реалізації творчих ідей, а технологічне виконання проектних розробок спиралося на розвинену експериментально-виробничу базу промислових підприємств.

У третьому розділі „Перспективи розвитку української дизайн-освіти на основі досвіду професійної художньо-промислової освіти Німеччини першої половини ХХ століття” обґрунтовано доцільність використання теоретичних ідей та емпіричного досвіду художньо-промислової освіти

Німеччини у вітчизняній педагогічній практиці, з'ясовано історичні передумови та перспективні шляхи розвитку вітчизняної дизайн-освіти.

Використання західноєвропейського й особливо німецького досвіду художньо-промислових шкіл першої половини ХХ ст. та відродження традицій вітчизняної художньо-промислової освіти може стати вагомим і надійним підґрунтям для формування на цій основі сучасної системи неперервної підготовки дизайнерів в умовах мистецьких і педагогічних вищих навчальних закладів. Аналізуючи процес трансформації навчальних закладів у напрямі зародження мистецтва дизайну, можна стверджувати, що тенденції становлення і розвитку сучасної системи вітчизняної дизайн-освіти подібні до європейських, зокрема німецьких. Однак, при цьому важливо враховувати розрив між рівнями соціально-економічного та суспільного розвитку України та країн Європейського Союзу і, відповідно, різницю в характері соціальних завдань, передусім у освітянській та культурно-мистецькій галузях.

Аналіз літературних джерел дозволяє стверджувати, що в руслі процесів і течій, що сприяють розвитку вітчизняного дизайну, першоосновою є і залишатиметься традиційне декоративно-ужиткове мистецтво. Нині надзвичайно важливо розвивати вітчизняний дизайн у річищі національних мистецьких цінностей, а для цього необхідно передовсім відроджувати першоджерела українського етнодизайну. З іншого боку, художньо-проектна творчість ґрунтується на сформованих практичних навичках у галузі декоративно-ужиткових й образотворчих видів мистецтв (рисунок, живопис, скульптура та ін.). Без цих базових художньо-естетичних умінь і навичок, які формуються змалку, насамперед в умовах загальноосвітньої школи, неможливий розвиток творчих здібностей до художньо-проектної діяльності, а звідси – розвиток вітчизняного дизайну. У цьому контексті вагомий внесок у розробку теорії художньо-естетичного навчання і трудового виховання молоді здійснив відомий німецький педагог Г. Кершенштайнер, запропонувавши низку нових форм, методів та прийомів навчання малювання, креслення і ручної праці, які вважав важливими елементами неперервної освіти, починаючи з її початкової ланки і закінчуючи вищою.

З'ясовано, що однією з головних педагогічних ідей Г. Кершенштейнера було поглиблене художньо-естетичне навчання і трудове виховання молоді в умовах єдиної трудової школи. Завдяки його зусиллям важливе місце в навчальному плані трудової школи було відведене заняттям з малювання і креслення як підґрунтя для художнього проектування, конструювання і виготовлення об'єктів праці у шкільних майстернях. Саме Г. Кершенштейнером була розроблена ефективна методика формування художньо-образотворчих умінь і техніко-технологічних навичок учнівської молоді.

Г. Кершенштейнер як педагог-реформатор схилився до думки, що викладання малювання і креслення має на меті досягнення таких основних завдань: 1) сприяти розвитку у дітей зорових уявлень і спостережливості; 2) стати засобом вираження графо-технічних зображень, для яких малювання і креслення має цінну перевагу в тому, що вони є „інтернаціональною мовою”;

3) слугувати розвиткові естетичного смаку як у галузі „чистого” мистецтва, так й у сфері художньої промисловості. Він прийшов до висновку, що на розвиток художньо-образотворчих здібностей впливають різноманітні чинники: інтелектуальний та естетичний розвиток дитини, особливості її психіки та характеру, склад і особливості сім'ї, вік, стать, місцевість, де проживає учень (місто чи село) та ін., а також поділив рівні сформованості здібностей до графічних зображень на чотири ступеня: схематичний, перехідний, графічний і формотворчий.

Німецька реформаторська педагогіка Г. Кершенштейнера першої половини ХХ ст. стала визначним явищем у педагогічній традиції дизайн-освіти, тому її найцінніші положення щодо формування конструктивної, творчої особистості взяли на озброєння сучасні вітчизняні навчальні заклади художньо-промислового профілю досліджуваного періоду.

Виявлено, що становлення дизайн-освіти в Україні не було випадковим, спонтанним процесом або результатом ініціативи окремих ентузіастів, а із самого початку – методично-організованою системою, спрямованою на підвищення художньо-проектної культури майбутніх фахівців. У цьому контексті здійснена спроба дати стисло характеристику становлення і розвитку найвідоміших вітчизняних художньо-промислових шкіл різних регіонів України (Галичини, Гуцульщини, Буковини, Закарпаття, Слобожанщини, Київщини, Полтавщини та ін.). Аналіз численних літературних джерел дозволив з'ясувати, що, починаючи з 80-х рр. ХІХ ст. і до середини ХХ ст. в Україні сформувалася достатньо струнка інфраструктура художньо-промислової освіти, становлення якої відбувалось у межах загальноєвропейських культурних процесів. Щодо спеціалістів у галузі художнього проектування та конструювання, пов'язаних з машинною технікою, то їхня фахова підготовка здебільшого проводилася на архітектурних факультетах технічних університетів і мистецьких академій Львова, Києва, Харкова та Одеси.

На сучасному етапі розвитку суспільства художньо-ремісничка модель підготовки фахівців себе вичерпала, тому не може забезпечити потреб суспільства у дизайнерах нового покоління. Звідси, упродовж років незалежності художньо-промислова освіта як визначальний чинник трансформації дизайну в Україні зазнала кардинальних змін: 1) дизайнерська спеціальність стала однією з найбільш популярних; 2) запроваджена система ліцензування й акредитації освітньої діяльності уможливила ініціювання відкриття нових дизайнерських спеціальностей та спеціалізацій; 3) відбулося різке зростання навчальних закладів, в яких здійснюється фахова підготовка за спеціальністю „Дизайн” (у 2012 р. їх кількість становила 63); 4) на державному рівні підвищився контроль за якістю дизайн-освіти, покращилося надання як фінансової підтримки, так і сприяння у налагодженні зв'язків з провідними європейськими школами дизайну, зокрема й німецькими.

Аналіз становлення і розвитку вітчизняної дизайн-освіти показує, що на початку ХХІ ст. навчальні заклади художньо-промислового спрямування, інтегруючись й удосконалюючись, рухаються послідовними кроками до

університетської моделі освіти, яка зорієнтована на поглиблену загальнотеоретичну, фундаментальну та практичну підготовку, оновлення її змісту, оцінки якості та критеріїв ефективності.

За результатами дисертаційного дослідження зроблені такі **висновки**:

1. Проаналізовано етапи становлення і розвитку системи професійної художньо-промислової освіти Німеччини першої половини ХХ ст. в історико-педагогічній ретроспективі. За результатами аналізу літературних джерел й архівних матеріалів актуалізовано історію розвитку німецьких художньо-промислових шкіл, у надрах яких викристалізувалося явище дизайн-освіти; виокремлено традиції, які сприяли систематизації етапів дизайнерської підготовки і класифікації формотворчих принципів за типом структурно-пластичного трактування форми.

У ході історіографічного аналізу проблеми розвитку професійної художньо-промислової освіти Німеччини встановлено, що теоретичне підґрунтя дизайну закладено у другій половині ХІХ ст. зусиллями Г. Земпера, У. Морріса, Ф. Рело, Дж. Рьоскіна та ін., які, підтримуючи європейський рух „Мистецтво та ремесло” та заклики „повернення до ремесла”, боролися проти занепаду архітектури, прикладного мистецтва та художнього виробництва.

Показано, що початок ХХ ст. та наступні десятиліття в розвитку німецького дизайну позначені ідеями конструктивізму та функціоналізму, утвердженням естетики доцільності, раціональності, дотримання чітких утилітарних форм, очищених від модернових тенденцій та романтичного декоративізму. Ці ідеї пов’язувалися з творчою та педагогічною діяльністю А. Ван де Вільде, П. Беренса, В. Гропіуса, Г. Мутезіуса та ін., сприяли трансформації ремісничих способів формотворення у науково-методичне обґрунтування створення нових форм, що реалізовувалися у низці художньо-промислових шкіл нового типу: Баухауз, вища школа Галле-бург Гібихенштайн, вища школа в Ульмі та ін.

Окреслено напрями та етапи формування системи німецької художньо-промислової освіти першої половини ХХ ст. З’ясовано, що організаційна структура фахової підготовки у художньо-промислових школах Німеччини містила три етапи: основне навчання („Grundstudium”), спеціальне навчання („Hauptlehre”), поглиблене навчання („Baulehrne”).

З урахуванням результатів зарубіжних і вітчизняних досліджень особливостей розвитку німецької дизайн-освіти першої половини ХХ ст. з’ясовано і науково обґрунтовано сутність поняття „професійна художньо-промислова освіта” як процес і результат формування фахової компетентності художника-конструктора, що володіє основами традиційного ремісничого і професійного дизайнерського формотворення на відповідному теоретично-методологічному, науково-методичному і творчому рівнях.

2. Показано, що дизайн-освіта як професійна діяльність була виокремлена з промислового мистецтва у першій половині ХХ ст. Організації німецьких навчальних закладів художньо-промислового профілю у цей історичний період сприяв багатоаспектний розвиток художньо-проектної творчості, яка позитивно позначалася на творенні матеріально-художньої культури навколишнього

предметного середовища. Тому створення умов професійної підготовки майбутніх дизайнерів супроводжувалося одночасним вихованням культурно-естетичних смаків споживачів промислових виробів. Був сформований своєрідний ланцюжок соціальної довіри на кшталт „споживач – дизайнер – виробник”. Звідси, для німецької системи дизайн-освіти була характерною передусім виховна функція, якою охоплювалися всі суспільні верстви, а не лише учасники навчально-виховного процесу у закладах художньо-промислової освіти.

Розглянуто сутність та зміст дизайн-освіти як суспільно-культурного явища, розвиток якого передбачає проходження таких послідовних етапів: 1) формування загальних соціокультурних уявлень про місце і роль дизайну (художньо-проектної творчості) в умовах загальноосвітньої школи; 2) створення системи фахової підготовки майбутніх дизайнерів у середньо-спеціальних (училища і технікуми) та вищих навчальних закладах художньо-промислового профілю; 3) самостійна художньо-конструкторська діяльність в умовах виробництва.

Встановлено, що основними організаційно-педагогічними засадами фахової підготовки майбутніх дизайнерів в умовах німецької професійної художньо-промислової школи є: 1) єдність теоретичних і практичних форм організації навчання; 2) практична спрямованість навчання, виокремлення ролі виробничої практики та роботи з конструкційними матеріалами у загальному процесі фахової підготовки у галузі дизайну; 3) взаємозв'язок пропедевтичного навчання зі спеціальним, безпосереднє використання методів і принципів пропедевтичного формотворення у реальному проектуванні; 4) спрямованість дисциплін загально-художнього та інженерно-технічного циклів у напрямі основного профілю (спеціалізації) дизайнерської підготовки; 5) мобільність у перебудові навчальних програм, робочих планів і форм контролю навчальних досягнень студентів; 6) можливість вибору широкого комплексу спеціалізацій у межах основного дизайнерського фаху.

3. З'ясовано особливості емпіричного досвіду художньо-матеріальної культури як основи німецької системи дизайн-освіти, виявлено чинники прямого й опосередкованого впливу на національні особливості німецького формотворення, розкриті особливості становлення закладів професійної художньо-промислової освіти у доіндустріальний та індустріальний періоди розвитку Німеччини, розкрито взаємозв'язки між німецькою дизайн-освітою і дизайн-практикою, декоративно-прикладним і промисловим мистецтвом.

Сформульовано науково-методичні принципи функціонування системи професійних художньо-промислових шкіл Німеччини у першій половині ХХ ст.: 1) принцип раціонально-технологічного підходу; 2) принцип індивідуально-особистісного сприймання; 3) принцип етнічної диференціації й урахування традицій ремісничої підготовки; 4) принцип відповідності конструктивно-технічного рішення різним споживчим функціям, який позначався трьома основними векторами: виробничим, утилітарним та естетичним; 5) принцип практичної (виробничої) спрямованості навчання.

4. Узагальнено та систематизовано теорію і практику німецької художньо-промислової освіти, підґрунтя якої складає німецька реформаторська педагогіка Г. Кершенштейнера, зокрема її найцінніші положення щодо формування конструктивної, творчої особистості засобами мистецтва і праці.

Визначено перспективні шляхи розвитку української професійної дизайн-освіти з урахуванням досвіду німецької художньо-промислової освіти. У цьому контексті окреслено історичні межі розвитку найвідоміших вітчизняних художньо-промислових шкіл, охарактеризовано процес формування сучасної інфраструктури української дизайн-освіти, яка зорієнтована на поглиблену загальнотеоретичну, фундаментальну та практичну підготовку майбутніх дизайнерів. Актуалізована необхідність розробки структурної моделі неперервної дизайн-освіти в Україні в умовах дошкільного виховання, загальноосвітньої школи і професійного вищого навчального закладу.

Здійснене дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми становлення і розвитку дизайн-освіти в Україні. Подальшими перспективними напрямками досліджень вважаємо такі: теоретико-методологічне обґрунтування системи неперервної дизайн-освіти в Україні; розкриття культурно-естетичного та дидактичного потенціалу різних видів дизайну; науково-методичне забезпечення фахової підготовки майбутніх дизайнерів за різними спеціалізаціями; формування професійно значущих якостей та ціннісних орієнтацій студентів у процесі творчої дизайн-діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Тягур В. М. Новітні технології української художньо-промислової освіти / В. М. Тягур // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди: наук.-теор. зб. – 2004. – № 5. – С. 72 – 76.

2. Тягур В. М. Особливості художньо-промислової освіти в Україні і Німеччині у 20-30 роках ХХ століття / В. М. Тягур // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Педагогіка. – 2004. – № 6. – С. 154 – 158.

3. Тягур В. М. Українська і зарубіжна дизайн-освіта : історія і перспективи розвитку / В. М. Тягур // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2005. – № 8. – С. 198 – 201.

4. Тягур В. М. Типологія проектно-художніх методів і прийомів німецької дизайн-освіти / В. М. Тягур // Наукові записки національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Педагогічні та історичні науки. – Вип. LXVI. – К., 2007 – С. 171 – 178.

5. Тягур В. М. Викладання дизайну в педагогічних навчальних закладах / В. М. Тягур // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Науковий журнал. – Житомир, 2007. – Вип. 31. – С. 89 – 92.

6. Тягур В. М. Методика професійної підготовки німецьких фахівців: історична ретроспектива / В. М. Тягур // Професійно-художня освіта України. Формування професійно значущих якостей фахівця в системі неперервної освіти: зб. наук. праць. – Київ-Ялта: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, 2009. – Вип. 6. – С. 98 – 104.

7. Тягур В. М. Вивчення досвіду німецької дизайн-освіти як один із важливих напрямів розвитку професійно-художньої освіти в Україні / В. М. Тягур // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. 8. – С. 203 – 210.

8. Тягур В. М. Дизайн як проектна складова підготовки майбутніх вчителів початкових класів з трудового навчання / В. М. Тягур // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2011. – № 20. – С. 155 – 157.

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати

9. Тягур В. М. У світі витинанки : навч. посібник [для виклад. і студ. ВНЗ] / В. М. Тягур. – Мукачево: Карпатська вежа, 2004. – 72 с. : іл.

10. Тягур В. М. Паперова пластика / В. М. Тягур // Мистецтво та освіта. Науково-методичний журнал. – 2005. – № 2. – С. 46 – 49; № 3. – С. 27 – 29.

11. Тягур В. М. Робота в техніці паперової пластики – спосіб розвитку творчих здібностей конструювання у молодших школярів : метод. рекомен. [для виклад. і студ. педагогічних ВНЗ] / В. М. Тягур. – Мукачево: Карпатська вежа, 2007. – 80 с. : іл.

12. Тягур В. М. Кераміка. Ліплення : навч. посібник [для виклад. та студ. ВНЗ] / В. М. Тягур. – Мукачево: ФОП Дишкант С. Я., 2010. – 74 с. : іл.

13. Тягур В. М. Художня вишивка : метод. рекомен. [для виклад. та студ. ВНЗ I – IV р.а.] / В. М. Тягур. – Мукачево: ФОП Дишкант С. Я., 2012. – 103 с.

14. Тягур В. М. Методика навчання обробці деревини в початкових класах: метод. рекомен. [для виклад. та студ. ВНЗ I – IV р.а.] / В. М. Тягур. – Мукачево: ФОП Дишкант С. Я., 2012. – 48 с.: іл.

АНОТАЦІЯ

Тягур В.М. Розвиток професійної художньо-промислової освіти в Німеччині (перша половина ХХ ст.). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання (технічні дисципліни). – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2012.

У дисертації досліджуються етапи становлення і розвитку професійної художньо-промислової освіти Німеччини першої половини ХХ століття в історико-педагогічній ретроспективі. З'ясовано організаційно-педагогічні засади становлення німецьких художньо-промислових закладів професійної освіти нового типу, виокремлено традиції, які сприяють систематизації етапів дизайнерської підготовки, з'ясовані особливості взаємозв'язку між німецькою

дизайн-освітою і дизайн-практикою та визначено типологію художньо-проектних методів і прийомів.

Виявлено особливості емпіричного досвіду матеріально-художньої культури як основи німецької системи дизайн-освіти, на основі чого сформульовано науково-методичні принципи функціонування системи дизайнерських професійних шкіл Німеччини, які реалізувалися через сукупність методичних засобів і прийомів художньої підготовки фахівців з дизайну. Узагальнено і систематизовано теорію і практику німецької професійної художньо-промислової освіти в першій половині ХХ ст., що дає змогу наукового обґрунтування рекомендацій стосовно ефективної адаптації цього досвіду для переорієнтації дизайн-освіти України на європейські освітньо-професійні стандарти.

Ключові слова: художньо-промислова освіта Німеччини, типологія проектно-художніх методів і прийомів німецької дизайн-освіти, система дизайнерських професійних шкіл Німеччини.

АННОТАЦІЯ

Тягур В.М. Развитие профессионального художественно-промышленного образования в Германии (первая половина XX века). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (технические дисциплины). – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2012.

В диссертации исследуются этапы становления и развития профессионального художественно-промышленного образования Германии в первой половине XX века в историко-педагогической ретроспективе.

В процессе работы из промышленного искусства было выделено дизайн-образование как профессиональную деятельность в первой половине XX века. С помощью историко-генетического метода определялись: источники становления германского дизайна, предпосылки возникновения системы профессионального образования, форм обеспечения преемственности прогрессивных художественно-проектных и учебно-методических традиций, которые способствуют систематизации этапов дизайнерской подготовки, эмпирический опыт формообразования в учебно-методическом обеспечении немецкого дизайн-образования.

В работе отображены характерные тенденции трансформации ремесленных способов формообразования в научно-методическое обоснование формообразования в профессиональных школах дизайна. Выявлены особенности взаимосвязей между дизайн-образованием и дизайн-практикой Германии, а также определено типологию художественно-проектных методов и приемов дизайн-образования в учебных заведениях страны. На этой основе сформулированы научно-методические принципы функционирования системы профессиональных дизайнерских школ Германии до середины XX века, которые реализовались через совокупность методических средств и приемов

художественной подготовки специалистов с дизайна. В разрезе этих особенностей, совокупность теоретических положений о пластично-образной трактовке формы в разные хронологические периоды подается как свидетельство последовательного концептуального подхода к проблемам формообразования и, одновременно, как средство профессионально наследственных приемов.

В работе дано характеристику дальнейшему развитию прогрессивных традиций культуры, наследственность оптимальных форм учебного процесса, методических и формообразовательных принципов, предложено социально выраженный тип дизайнерского мышления, которое рассматривается как средство трансформации традиций в конечный продукт дизайна.

Анализируя процесс трансформации художественных учебных заведений в направлении становления дизайна, сделаны выводы, что дизайнерское образование Украины наиболее близко к системам дизайн-образования европейских стран, особенно Германии, поскольку здесь отслеживаются общие тенденции в становлении образовательно-дизайнерской сферы.

На основании обобщенной и систематизированной теории и практики немецкого профессионального художественно-промышленного образования в работе проведена актуализация украинско-германских взаимосвязей первой половины XX века, проблемы развития художественно-промышленного образования на Украине, а также рассматриваются современные перспективные пути развития украинского дизайн-образования с учетом опыта немецкого художественно-промышленного образования.

Ключевые слова: художественно-промышленное образование Германии, типология проектно-художественных методов и приемов немецкого дизайн-образования, система профессиональных дизайнерских школ Германии.

ANNOTATION

Tjahur V.M. The development of professional artistic and industrial education in Germany (in the first half of the XX century). – Manuscript.

The dissertation for the obtaining of the degree of the candidate of pedagogical sciences according to the specialty 13.00.02 – theory and methodology of teaching (technical disciplines) – M. P. Drahomanov National Pedagogical University – Kyiv, 2012.

The retrospectives of the establishment and development of the professional artistic and industrial education in Germany in the first half of the XX century in the field of historical and pedagogical science have been discovered.

In the process of the research work the design – education as a professional activity in the first half of the XX century has been picked out of the art industry and the organizational and pedagogical principles of the establishment of German artistic and industrial institutions of the new type professional education have been cleared out, the traditions that influence the systematization of design training level have been singled out, the interconnected peculiarities between the design - education and

design - practice have been found out, and the typology of project and artistic methods and the means of German design-education has been determined.

The peculiarities of an empiric experience of material-artistic culture as the basis of German system of design education is studied and elucidated in the research work and the scientific-methodological principles of the functioning of the system of design professional schools in German in the middle of the XX th century, which were realized through the community of methodical means and techniques of an artistic preparation of specialists in design, were formulated on its basis.

The theory and practice of German professional artistic and industrial education in the first part of the XX th century was generalized and systematized, which gives the possibility to substantiate scientifically the recommendations concerning the effective adaptation of this experience for an improvement of professional design-education in Ukraine.

Key words: artistic and industrial education of German, typology of project-artistic methods and techniques of German design education, the system of design professional schools of German.